

Piecu gadu ēras noslēgums Eiropas Savienības enerģētikas un vides likumdošanas tiesību aktu procesam

Avots: Latvijas Meža īpašnieku un apsaimniekotāju konfederācija

Tā kā mēs Latvijā arī ļoti izjūtam Eiropas jauno vides tiesību aktu pieņemšanas un ieviešanas procesa problēmas, tad tālākā virzība šajā jomā atstās iespaidu ne tikai "kaut kur aiz jūrām", bet arī šeit – mūsu zemē. Kopš 2019. gada "zaļā viļņa", kas palīdzēja pievērst uzmanību ilgtspējīgai politikai, desmitiem tiesību aktu ir izgājuši cauri ļoti sarežģītajam un, bieži, nesaprotamajam, Eiropas Savienības (ES) politikas veidošanas procesam. Šie tiesību akti ir jau parādījuši sevi realitātē. Skatoties, kā tuvojas procesa noslēguma cēliens, paliek divi jautājumi: kas notiks tālāk Eiropas Savienības "komandcentrā"? Vai vispār šo " jauno, zaļo " politikas virzienu var efektīvi īstenot pašreizējos ģeopolitiskajos apstākļos?

Kādas izmaiņas (un tās noteikti būs) sagaida Briseli, kļūs skaidrāks pēc Eiropas Parlamenta vēlēšanām 6.-9. jūnijā. Tās arī noteiks turpmāko piecu gadu - klimata pārmaiņu politikas ieviešanas, notikumu gaitu. Tuvojas taču 2030.gads – līdz kuram jāsasniedz tādi mērķi, kas nu jau šķiet kā kādā fantastiskā stāstu krājumā lasīti. Vēlēšanas notiek laikā, kad brīdinājumi par klimata krīzes nopietnību, protams, arvien skan. Eiropas Klimata pārmaiņu dienests Copernicus nesen publicēja datus, kas liecina, ka pagājušais mēnesis bijis viskarstākais aprīlis visā pasaulē kāds jebkad reģistrēts. To gan absolūti nevarētu teikt par aprīli Ziemeļeiropā un Baltijā. Te nu bija pavisam citādi...

Taču, lai gan t.s.zaļā politika ir viens no galvenajiem vēlēšanu tematiem, tas ne vienmēr ir aicinājums rīkoties šajā jomā aktīvāk. Pēdējos mēnešos (un jau agrāk) ir vērojama pretestība pret vides tiesību aktiem, jo īpaši tiem, kas ietekmē lauksaimniecību un mežsaimniecību. Nozares (un, protams, reģionu iedzīvotāji) nevēlas zaudēt gan savu labklājību, gan tālākās attīstības iespējas loģiskā un saprotamā virzienā. Tas ir absolūti saprotams, jo lauksaimnieki un mežsaimnieki Eiropas Savienībā tieši saskaras ar attiecīgo tiesību aktu, bieži vien, atrautību no realitātes.

Zemes izmantošanas nozares nevēlas tikt vēl vairāk ierobežotas. Skaidri var redzēt kā politiskās grupas pirmsvēlēšanu laikā runā par zaļajām tēmām, - dažas piedāvā konkrētus solījumus, bet citas - neskaidras apņemšanās un miglainus solījumus. Gatavojoties vēlēšanām, politiskās grupas ir arī ar atšķirīgu veikumu zaļās politikas jomā. Protams, agresīvākas zaļās nevalstiskās organizācijas ES Parlamenta rezultātu apkopojumā (tajā viņi novērtē EP deputātu veikumu klimata, dabas un piesārņojuma tiesību aktu jomā) tās ir ierindojušas šādi: " Aizsargātāji", " Kavētāji" un "Aizvēsturiskie domātāji". Te gan jāpiebilst, ka daudzi t.s. "zaļie aktīvisti" sevi ir parādījuši vairāk nekā divdomīgā situācijā saistībā ar savu ģeopolitisko nostāju...

Attiecībā uz zaļo tiesību aktu īstenošanu darbs lielākoties ir nodots Eiropas dalībvalstīm. Tas, cik mērķtiecīgi tās īsteno jaunus tiesību aktus, joprojām ir būtisks jautājums. Viens no galvenajiem pavedieniem ir atjauninātie valstu enerģētikas un klimata plāni (NECP). Vairākas valstīs ir sapratuši, ka to nekritiska pieņemšana jau tuvākajā nākotnē var radīt lielas problēmas un milzīgus izdevumus. Starp citu – arī Latvijai. Eiropas Komisija jau ir aicinājusi īstenot stingrākus mērķus, piemēram, nesēn norādot Bulgārijai un Polijai, ka tām būtu " jādara vairāk." Līdz 2024. gada 30. jūnijam Komisijai būs jāiesniedz atjauninātie plāni. Nākamo gadu laikā pakāpeniski tiks ieviests arī viss "Zaļajā darījumā" pieņemtais. Piemēram, tāds tiesību akts kā Oglekļa dioksīda emisiju robežkontroles mehānisms (CBAM) jau ir stājies spēkā izmēģinājuma posmā, bet faktiskā nodeva būs spēkā tikai 2026. gadā. Savukārt par to, vai Eiropa ir sasniegusi lielāko daļu no saviem klimata mērķiem, būs zināms tikai 2030. gadā.

Turpmākajās nedēļās gaidāmie notikumi

Eiropas vēlēšanas

Eiropas pilsoņi no 6. līdz 9. jūnijam dosies uz vēlēšanu iecirkņiem, lai ievēlētu nākamo Eiropas Parlamentu. Šīs vēlēšanas nosūtīs uz Briseli jaunus deputātus un, neapšaubāmi, arī tos, kas atgriezīsies amatā. Tiks noskaidrots jaunais Parlamenta vairākums un tā līderi. Vēlēšanas arī iezīmēs to, kāda būs nākamā Eiropas Komisija.

Nākamā Komisija

Liela uzmanība tiek pievērsta Spānijas ekoloģiskās pārejas ministrei Terēzai Riberai (Teresa Ribera), kas, iespējams, ieņems augstāko klimata jomas ministra amatu, ja Komisijas priekšsēdētāja Ursula fon der Leiena (Ursula von der Leyen) no Vācijas konservatīvās CDU paliks uz otro termiņu. Tādējādi sociālistei, kas stingri atbalsta Dabas atjaunošanas likumu utt.utjp., ir atklāti paudusi savu viedokli enerģētikas krīzes laikā un jau ir izteikusies pret savu iespējamo jauno priekšnieci, tiktu piešķirta galvenā loma zaļās politikas veidošanā un Eiropas klimata diplomātijā. Tā gan ,protams, ir viena no prognozēm. Pēc vēlēšanām daudz kas var mainīties.

Vai “Pēdējā iespēja” Dabas atjaunošanas likumam?

Dalībvalstu vides ministri tiksies 17. jūnijā. Šis varētu būt vēl viens izšķirošais brīdis Eiropas Dabas atjaunošanas likumam, kas jau ilgi piedzīvo smagas (un pamatotas) problēmas. Plāns Eiropas Dabas atvēršanai februārī saņēma galīgo apstiprinājumu Eiropas Parlamentā, neraugoties uz prognozēm, ka labējo partiju grupas to varētu noraidīt. Tagad dalībvalstu valdībām ir nepieciešams sniegt savu apstiprinošo atzinumu. Pēdējā brīdī Ungārija izdarīja izmaiņas, kas palīdzēja nosvērt svaru kausus pret šo likumu. Vienpadsmit valstis Īrijas vadībā cenšas šo regulu izglābt. Ja jūnijā likums netiks apstiprināts, tas, visticamāk, tiks nodots Eiropas Padomes prezidējošajai valstij Ungārijai, tādējādi radot situāciju, ka šis likums tā arī nekad netiks pieņemts.

Likumi, kas ir “atstāti novārtā”

Dabas atjaunošanas likums nav vienīgais tiesību akts, kas riskē nekad neieraudzīt t.s.dienas gaismu. Jautājums ir arī par to, kas notiks ar Eiropas lauksaimniecības politiku. Eiropas Komisija neseno ierosināja atcelt dažus tiesību aktus, ko apstiprināja Eiropas Parlaments un kas izraisīja kārtējos vides organizāciju protestus. Arī Enerģijas nodokļu direktīvai - daļai no 2021. gada jūlijā iesniegtās paketes "Fit for 55", kuras mērķis bija panākt, lai visvairāk piesārņojošajām fosilajām degvielām tiktu piemēroti augstāki nodokļi, - draud risks, ka tā pēc vēlēšanām varētu nonākt strupceļā.

Jaunākās ziņas saistībā ar Eiropas politikas veidošanu - pagājušā mēneša kopsavilkums

Pēdējais un izšķirošais stimulants atjaunojamiem energoresursiem.

Eiropas Komisija ir iesniegusi vēl pēdējo tiesību aktu kopumu, lai palīdzētu uzlabot atjaunojamo energoresursu izmantošanu Eiropas Savienībā. Tajā ietverti turpmākie norādījumi par atļauju izsniegšanu, veidi, kā uzlabot izsoles un pasākumi, lai apkopotu informāciju par Eiropas Savienības izsolēm vienuviet. Vēja enerģijas nozare ļoti atzinīgi novērtēja šo soli. Tā piekrita Komisijai, ka tādi pasākumi kā sodi par nepabeigtiem projektiem palīdzēs nodrošināt veiksmīgas izsoles. Bija arī kritika. Vēja enerģijas nozares pārstāvji kritizēja izpildvaru par to, ka tā nav gājusi tālāk un nav norādījusi Eiropas valstīm ierobežot t.s. "negatīvo izsoļu" rīkošanu, kad uzņēmumiem ir jāmaksā par tiesībām būvēt vēja parkus, tādējādi radot ļoti lielas papildu izmaksas.

Eiropā tiek pārspēti atjaunojamo energoresursu rekordi.

Saskaņā ar Jauno ideju laboratorijas Ember ziņojumu vējš apsteigs gāzi un kļūs par otru lielāko elektroenerģijas avotu Eiropas Savienības teritorijā. Ember Globālais elektroenerģijas pārskats liecina, ka vēja loma ES elektroenerģijas ražošanā bija vairāk nekā divas reizes lielāka nekā vidēji pasaulē, sasniedzot 17,5 % no saražotās elektroenerģijas apjoma, salīdzinot ar vidēji 7,8 % pasaulē. ES arī nodrošināja 17 % no pasaules saules un vēja enerģijas pieauguma 2023. gadā. Pēdējo desmit gadu laikā Eiropa ir piedzīvojusi otro lielāko ogļu ieguves samazinājumu aiz ASV.

Pēdējā iespēja Eiropas Parlamenta deputātiem pieņemt "zaļos" tiesību aktus.

Aprīlī Strasbūrā notika visa Eiropas Parlamenta pēdējā sanāksme. Likumdevēji centās panākt, lai daži "zaļie" likumi, tomēr, tiktu pieņemti. Tostarp viņi beidzot apstiprināja likumu par Neto nulles tehnoloģijas veicināšanu, likumu par Cilvēktiesību un vides aizsardzības nodrošināšanu ES piegādes ķēdēs un likumu par Gaisa kvalitātes uzlabošanu. Aprites ekonomikas tiesību akti, piemēram, regula par Iepakojumu un Iepakojuma atkritumiem un likums par Tiesībām uz remontu, arī tika pieņemti. Tomēr par nevienu no šiem tiesību aktiem Eiropas valstis vēl nav galīgi vienojušās. Tas nozīmē, ka vēl nav panākts progress un nav zināms vai vispār tas tiks sasniegts. Eiropas Parlaments arī apstiprināja ES izstāšanos no pretrunīgi vērtētā Enerģētikas hartas līguma, kura mērķis ir aizsargāt ārvalstu ieguldījumus enerģētikas

infrastruktūrā. Līgums tika nopietni kritizēts par to, ka aizsargā fosilo kurināmo.

Vai ES ir gatava piemērot sankcijas pret Krievijas gāzi?

Eiropas Savienība ir izteikusi ideju par sankciju noteikšanu Krievijas sašķidrinātās dabasgāzes (SDG) importam. Eiropa ir aizliegusi dažu Krievijas fosilā kurināmā veidu, piemēram, naftas un ogļu, importu, bet līdz šim nav izvairījusies no krievu gāzes importa. Kopumā ES šobrīd ir labākā situācijā nekā pirms diviem gadiem attiecībā uz gāzes nodrošinājumu. Tā ir ievērojami samazinājusi atkarību no Krievijas cauruļvadu gāzes, bet, tomēr, Krievijas sašķidrinātās dabasgāzes imports ir palielinājies. Sankcijas ir jāapstiprina visām ES valstīm, tādējādi Ungārija atkal varētu radīt problēmas...

Zaļo prasību ierobežošana.

Eiropas Komisija ir brīdinājusi 20 aviosabiedrības, ka tām 30 dienu laikā pēc paziņojuma saņemšanas ir jāsakārto savas darbības attiecībā uz patērētāju maldinošām "zaļajām" reklāmām un jāsaskaņo sava prakse ar ES patērētāju tiesību aktiem. Starp kritizētajām darbībām ir apgalvojumi, ka aviosabiedrības it kā cenšas panākt nulles siltumnīcefekta gāzu emisiju samazināšanu. Tas notiek nepastāvot pārbaudāmām "uzņemtajām saistībām" un tiek radīts nepareizs priekšstats par papildu maksājumiem par videi nekaitīgākiem lidojumiem.

Citas aktualitātes

11.-13. jūnijs: *Eiropas Ilgtspējīgas enerģijas nedēļa* notiks tikai dažas dienas pēc Eiropas Parlamenta vēlēšanām - gan klātienē, gan tiešsaistē. Tā būs pirmais forums, kurā tiks apspriesti dažādi Eiropas Zaļā kursa aspekti. Šajā forumā tiks diskutēts par to, ko iedzīvotāju izvēle nozīmē ES klimata un enerģētikas politikai.

Euronews ir sagatavojuši skaidrojumu par ES vēlēšanu norisi un pārskatu par dažādu politisko grupu nostāju attiecībā uz Eiropas Zaļo kursu.

Politico ir aptauju dati, kas parāda pēdējo mēnešu tendences. *Euronews* ir interaktīva aptauja, ko var izmantot, lai redzētu dažādas tendences, tostarp prognozes pa valstīm. Eiropas Parlaments ir arī apkopojis statistiku par gaidāmajām vēlēšanām, tostarp par to, cik daudz cilvēku varētu piedalīties vēlēšanās.

